

A szőlőművelés miatt teraszozott dombokon ma már nehéz eldönteni, melyik terasz készült egykor erődítési céllal, és melyik kapcsolódik a szőlőműveléshez.

MIKLÓS ZSUZSA

35. Báticasék, Leperd

(Tolna megye) I

Az M6-os autópálya nyomvonalának légi fotózása közben figyeltem fel a Leperd-puszta közelében levő kerek, sötét gyűrűre. 2004. december 1-jén terepbejárás-kor az őszi búzában a felszínen erődítésre utaló nyomokat és leleteket nem találtam.

A lelőhely korának, rendeltetésének tisztázásához további légi fotózások és terepbejárások szükségesek.

MIKLÓS ZSUZSA

36. Bányaterenye, Maconka

(Nógrád megye) Ó, B

2004. május 5-én szennyvízberuházás tervezett nyomvonalán végzett előzetes bejárás során a község közigazgatási területén az alábbi új lelőhelyeket figyeltük meg.

Maconkai víztározó: Azonosítottuk a Héjj Csaba által korábban említett késő bronzkori települést és pontosítottuk annak kiterjedését. A leletek szántásban megfigyelt szóródása alapján kijelenthető, hogy a víztározótól Ny-ra elterülő K-Ny-i irányú dombvonulat K-i végében emelkedő és a bekötőút által bevágott alacsony dombjának egésze lelőhely.

Maconkai Zagyvapart: Maconkától É-ra, a Zagyva déli oldalán húzódó K-Ny-i irányú dombhát egy-egy kisebb kiemelkedésén négy különböző intenzitású őskori lelőhelyet figyeltünk meg a szántásban.

Az említett lelőhelyek felszíni azonosítása jó körülmények között, szántásban és sarjadó vetésben történt. Ugyanakkor nem zárható ki, hogy az itt felsorolt lelőhelyek egy nagy lelőhely részeit képezik. Ennek egyértelmű meghatározása csak régészeti feltárás után lehetséges.

TANKÓ KÁROLY

37. Becsehely, Bükkaljai-dűlő

(Zala megye) U, R, B, Ró, Á

2003. június 20.–november 28. és 2004. március 31.–május 3. között végeztük régészeti kutatásainkat. A lelőhely a községtől keletre, a 7. sz. főút déli oldalán, két patak által határolt, É-D irányú dombháton húzódik. A terület nyugati részén Kalicz Nándor 1975–1976-ban végzett próbaásatást, így a lelőhely a régészeti szakirodalomból már jól ismert Becsehely I. néven. A jelenlegi feltárás a becsehelyi „A” jelű kapcsolódó út nyomvonalán található, amely a dombhátat ÉNy-DK irányban szeli át. A lelőhelyen a két ásatási idényben 9800 m² nagyságú területen 1242 objektumot figyeltünk meg és bontottunk ki. A terület lefedettsége és az objektumok mély-

sége az átlagosnál sokkal nagyobb, rendkívül intenzív telepjelenséggel van dolgunk. A különböző korú objektumok a legtöbb esetben metszik egymást.

A lelőhely északnyugati és délkeleti szélét értük el a feltárás során, de a nyomvonal másik két oldalán tovább folytatódnak az objektumok, amit a felszíni leletek is mutatnak. A megelőző régészeti feltárás során megismert teleprészlet a teljes lelőhely mintegy 1/9 része. A telepjelenségek zömét gödrök, cölöplyukak – helyenként hosszúházak rajzolódhatnak ki belőlük –, valamint tüzelőhelyek, vermek és árkok adják. Ez utóbbiak kiemelkedő fontosságúak nagyságuk és eloszlásuk miatt. A terület déli részén három ÉK-DNy irányú árokrendszer fut keresztül. A legdélibb árok egy szimpla, tőle északabbra egy hármás, még északabbra pedig egy kettős árokrendszer szakaszai rajzóldtak ki. Az árkokat mindkét oldalon cölöpsorok kísérik. A legelső szimpla árok nyugat felé haladva ketté ágazik, a középső, tripla árokrendszer pedig kettős árokká szűkül össze. A legfelső, dupla árok egy helyen megszakad, de a későbbi, rézkori gödrök éppen ezen a területen sűrűsödnek, így itt kapu nyomát nem tudtuk megfigyelni. Ennek az árokrendszernek a két árka nyugat felé haladva egymástól távolodik, továbbiakban nem párhuzamosan fut tovább. Valószínűleg a kettős árokrendszer északi árka kapcsolódik a Kalicz Nándor által feltárt árokhoz. Feltehetőleg ennek az ároknak a másik szakaszát sikerült megtalálnunk a terület északi végéhez közel. Itt az É-D irányú árok szakaszát szintén mindkét oldalon cölöpsor kíséri. Ezen a részen két helyen megszakad az árok, az egyiknél a köztes területen jelentkező cölöplyukak a település északnyugati kapuszerkezetére utalnak.

A feltárt objektumok közel 90%-a a neolitikum idejére datálható. Az első megtelepedés a kora újkőkor idejére keltezhető, ezt az időszakot a Starčevo kultúra leletanyaga képviseli. A középső újkőkorból jelentős számú népesség foglalta el a területet, ekkor voltak a legintenzívebbek a települések, amit a hatalmas mennyiségű leletanyag és a sok objektum is tükröz. Ezek a dunántúli vonaldíszes kerámia kultúra (DVK) keszthelyi csoportja, a Sopot kultúra és a Malo Korenovo kultúra – importként Zseliz és Šarka töredékek is előkerültek – embereihez köthetők. A késő újkőkort a kora lengyeli időszak kevés leletanyaga mutatja. A rézkori megtelepedést a Balaton-Lasinja kultúra leletei, a bronzkorit pedig az urnamezős kultúra kerámiatöredékei jelzik. Egyetlen objektumot, egy kutat tártunk fel a római korból. Szórványként Árpád-kori töredékek is előkerültek.

A leletanyag kiemelkedően nagy mennyiségű kerámiaanyagot – köztük nagyon sok festett töredéket – tartalmaz. Emellett a pattintott és csiszolt kőeszközök, magkövek és kőmegmunkálási hulladékok száma is jelentős. Különleges agyagtárgyak is napvilágot láttak, köztük idolkok, oltárok, kanalak, orsó-gombok, orsókarikák.

A leletek közül érdemes külön is kiemelni egy Magyarországon eddig egyedülálló, a Starčevo kultúrához

sorolható kb. 80 cm magas kultikus edény töredékét, amelyen két, égiekhez fohászoló, ún. adoráns tartású plasztikus emberábrázolás részlete látható. Szintén ugyanebből az időszakból egy másik, kisebb méretű emberábrázolásos töredék is napvilágot látott, amely az egész emberalakot jól mutatja. A középső újkőkor leletei közül egy majdnem teljesen ép festett DVK edény emelkedik ki, a rézkor idejéből pedig négy, különböző formájú, szerpentinből készült csiszolt kőbuzogány töredéke említésre méltó.

Konzulens: dr. Kalicz Nándor.

Munkatársak: Tokai Zita Mária, Kreiter Eszter, Eke István régészek, Pulai Attila, Korcsmáros Attila, Bicskei József, Gaál Erika, Horváth Szabolcs, Kónya Bence, Auer Angelika, Péter Attila, Balassa Tibor, Kámán Beáta, Nemes Donát technikusok.

A leletanyag a nagykanizsai Thúry György Múzeumba került.

HORVÁTH LÁSZLÓ

38. Bercel határa

(Nógrád megye) R, B, Kö

A község településrendezési tervéhez készülő régészeti hatástanulmány kapcsán 2004. június 25-én helyszíni szemlét tartottam a középkori Fogacs településének pontos beazonosítása céljából.

Fogacsi oldal: Berceltől ÉK-re a Gólya-patak K-i oldalán, a Bercel-hegy Ny-i lábánál, a kőbányába vezető műút két oldalán egy 150×150 m-es területen intenzív középkori település nyomait figyeltem meg. A rendezési tervben szereplő vízzáró gát már részben megvalósult a lelőhely É-i területén, tartósan elfedve azt.

Répaföldek: A Berceli-patak Ny-i oldalán húzódó É-D-i irányú partélen egy 80×30 m-es területen középkori intenzív réz- és bronzkori település nyomait (kerámia, patics) figyeltem meg. A lelőhely területén utcát (Mikszáth u.) és építési telkeket alakítottak ki.

TANKÓ KÁROLY

39. Beremend, Kossuth utca 9.

(Baranya megye) Ró

Lakossági bejelentés alapján 2004. október 28-án a helyszínre mentünk, ahol kiszántott római kori téglákat és emberi csontdarabot találtunk. A telek tüzetesebb bejárása során még két helyen észleltünk kiszántott téglákat, valamint egy helyen középkori cserepekkel teli fekete foltot, két helyen pedig átégett, „kemenceszerű” felszíni foltot találtunk. A közelmúltban a telken mélyszántást végeztek 70 cm mélységben, valószínűleg több sír is megsemmisült ekkor. A legmarkánsabb sírmaradvány közelében kutatóárokkaal egy érintetlen római kori téglasírt találtunk, melyet leletmentés keretében feltártunk. K-Ny irányú, vízszintes tegulákkal fedett, téglala oldalú és téglákkal kipadlózott sír volt. A sír félig feltöltődött sárral, részben viszont üreges maradt. A rossz

megtartású, de eredeti helyzetben levő váz koponyája a sír Ny-i végében volt, lába K felé. Melléklet nem volt. A síron rablás nyomai nem látszóttak. A sírok egy D-Ny irányba néző dombháton fekszenek (hrs.: 695). A lelőhely valószínű kiterjedése 200×200 m. A felszedett csontokat és a felszínen talált cserepeket a BMMI Régészeti osztályára szállítottuk.

Munkatárs: Kárpáti Gábor.

GÁBOR OLIVÉR

40. Besenyszög határa

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) U, B, V, Sza, Á, Kk

2004. március 19–22. között régészeti terepbejárást végeztünk Szolnoktól É-ra, a Tisza jobb partján Szórópusztáig. Csak a magaspartokat és szigeteket vizsgáltuk, fő célunk neolitikus települések azonosítása volt. Besenyszög Fokorú-pusztá nevé határrészében, amely egy magasparti sziget, neolitikus (Körös kultúra, AVK és Tisza kultúra), szarmata, Árpád-kori és középkori felszíni telepnyomokat azonosítottunk (8–14., 21. lh.). A szigettel szembeni magasparti nyúlvány indulásánál, az úgynevezett Nagy-Fokorún, neolitikus és szarmata korú, szórványosan jelentkező leleteket gyűjtöttünk (17–18. lh.). A nyúlvány végénél neolitikus (Körös-kultúra), vaskori, szarmata és késő középkori településnyomok jelentkeztek (19. lh.). A magasparti nyúlvány vége egy kb. 100 m átmérőjű kör alakú domb, melyen a vaskorba és a középkorba sorolható leletanyag mellett nagy mennyiségű salakot gyűjtöttünk (20. lh.). A Nagy-Fokorú É-i partvonalán – szinte összefüggően – szarmata és Árpád-kori települések nyomai jelentkeztek (22–24. lh.).

Szórópusztától ÉK-re, az ártér területére esik egy kis magasparti félsziget. Az árvízvédelem során elhordott humuszt csak részben terítették vissza, majd ottjártunk előtt mélyszántották, melynek következtében a régészeti objektumok (házak, gödrök) foltjai jól megfigyelhetővé váltak. Neolitikus (Körös- és Tisza-kultúra), késő bronzkori, szarmata és középkori leletanyagot gyűjtöttünk a területről (25. lh.). A leletek a Damjanich János Múzeum gyűjteményébe kerültek.

Munkatársak: Vida István, Bartus Dávid régészek, Đurkovič Éva egyetemi hallgató.

KOVÁCS KATALIN

41. Békéscsaba, Franyó-dűlő

(Békés megye) I

A 44. sz. főközlekedési út Békéscsabát elkerülő szakaszának építéséhez kapcsolódóan 2004 áprilisában és májusában megelőző feltárást végeztünk a lelőhelyen, ahol 2001. évi terepbejárásunk alkalmával kisebb szarmata kori településre utaló nyomokat figyeltünk meg. Az ásatás során három leletanyag nélküli, ismeretlen korú árok került elő.

GYUCHA ATTILA